

Česká republika: Demografické perspektivy a výzvy

Jitka Rychtaříková
Katedra demografie a geodemografie
Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy v Praze
Albertov 6, 128 43 Praha

rychta@natur.cuni.cz

+420 221951420

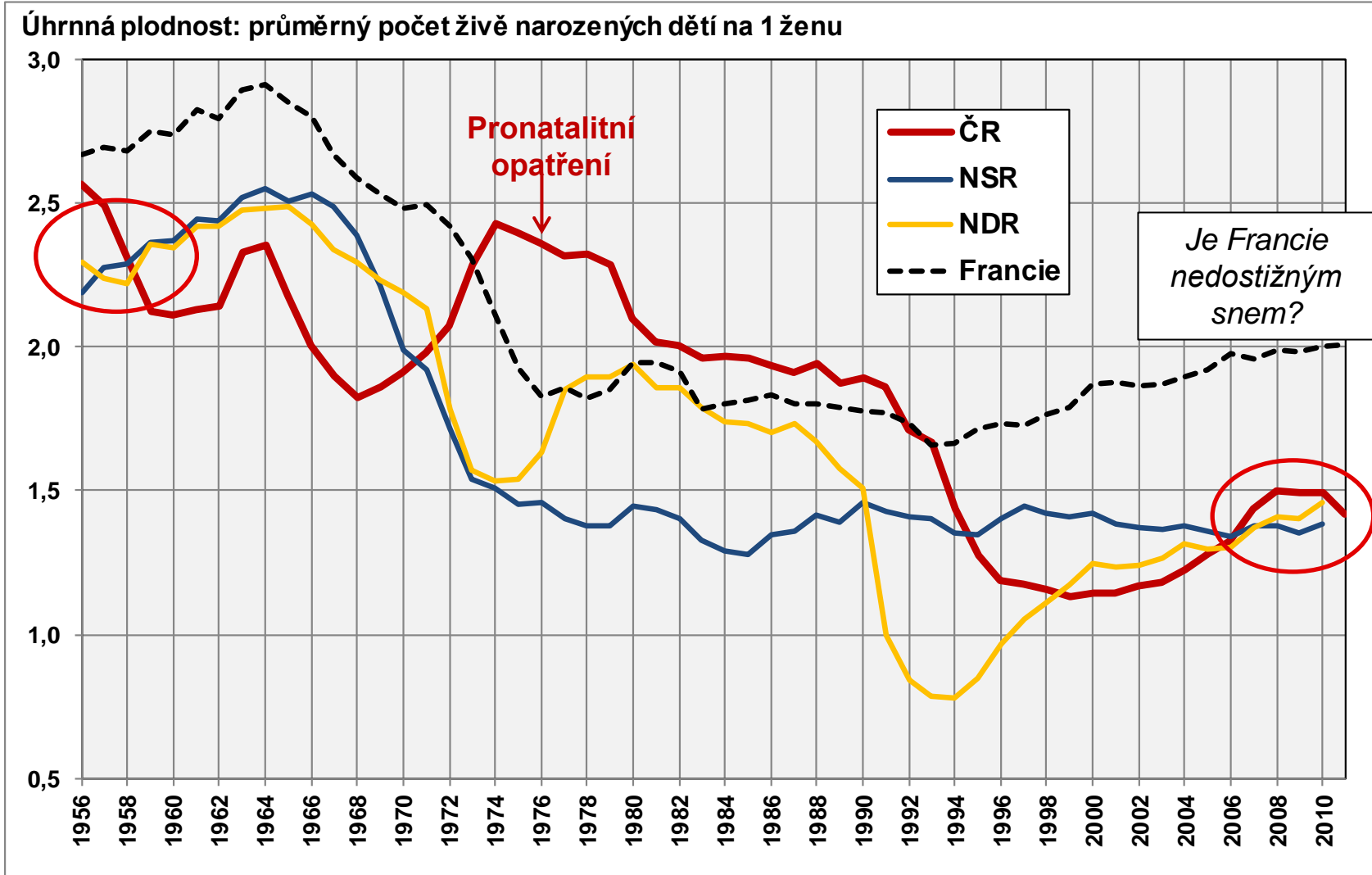
Struktura

- ✓ **Reprodukce v České republice a bývalé NSR a NDR**
- ✓ **Změny věkové struktury**
- ✓ **Postoje obyvatelstva**
- ✓ **Perspektivy a výzvy**

Plodnost je klíčový faktor

- ✓ Česká republika čelí, od svého vzniku v roce 1993, historicky nejnižší úrovni plodnosti.
- ✓ V roce 1999 byla zaznamenána zatím nejnižší hodnota průměrného počtu živě narozených dětí na 1 ženu a to 1,13. V roce 2011 činil tento ukazatel 1,42.
- ✓ Průměrný věk matek při narození prvního dítěte byl 27,6 let v roce 2010
- ✓ Procento dětí živě narozených dětí mimo manželství vzrostlo v roce 2011 na 41,8 %.

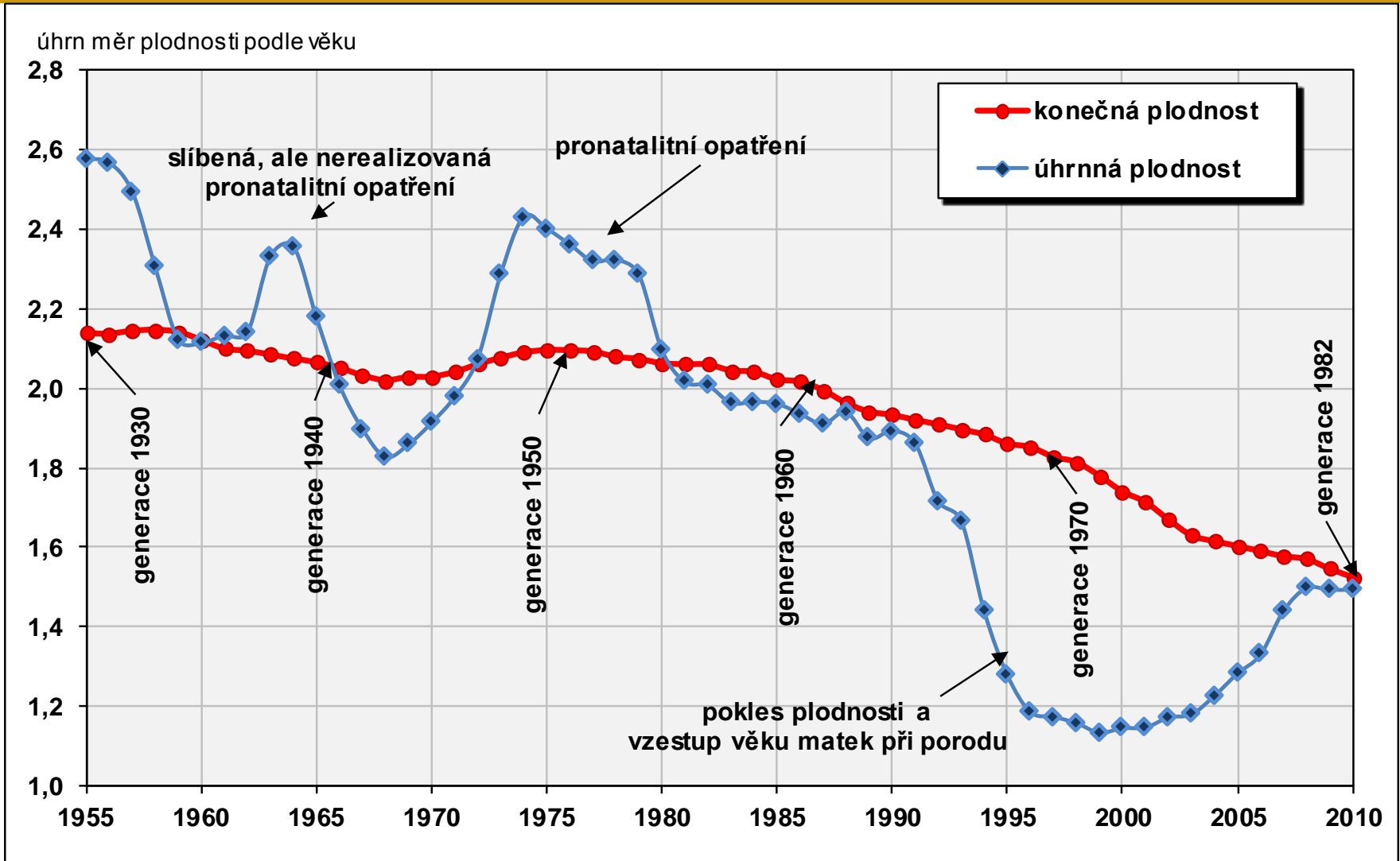
Je historie matkou moudrosti ? Byl minulý vývoj chaotický?

Pramen: Human Fertility Database, ČSÚ

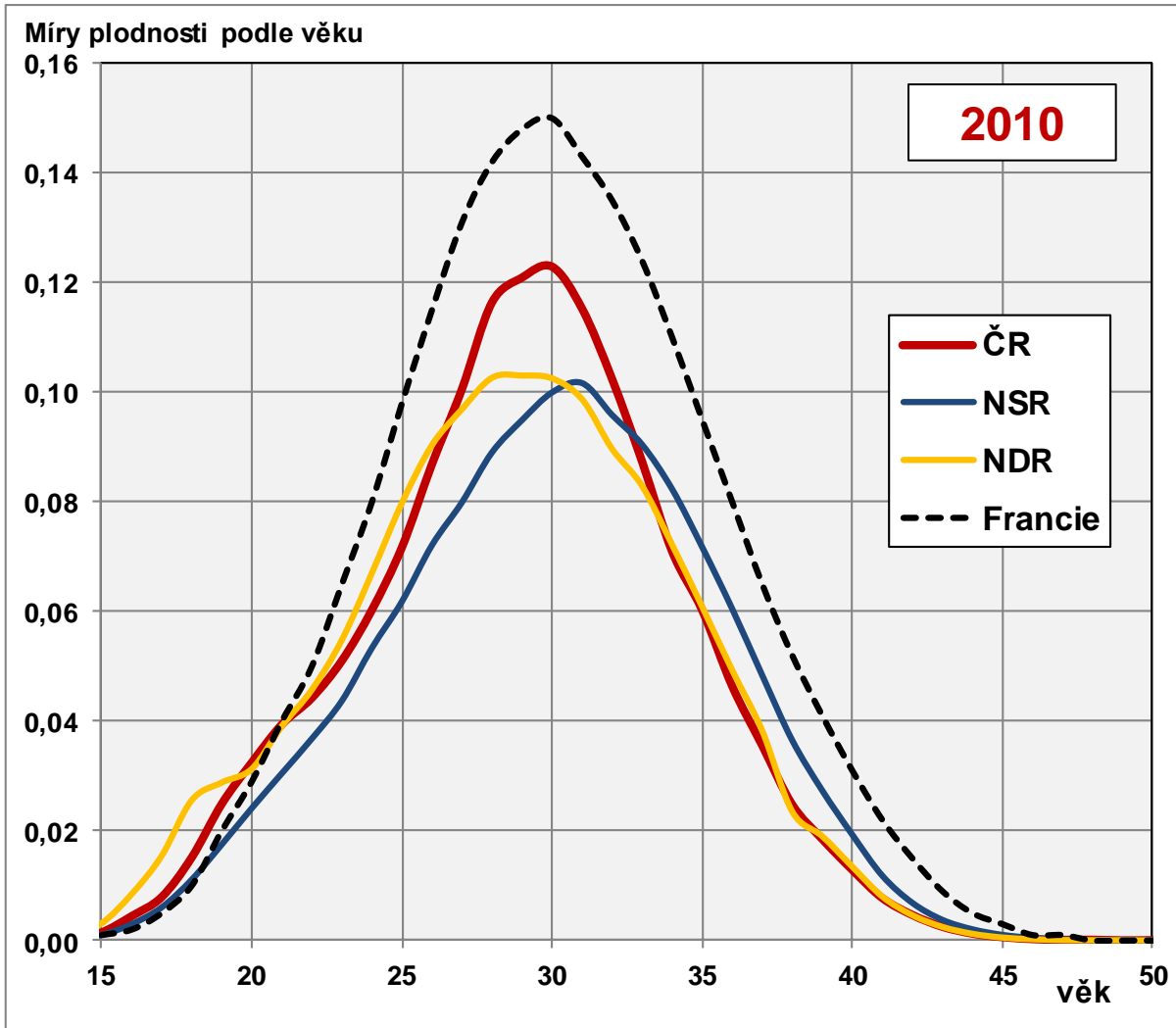
Německo a Česká republika: Demografické perspektivy a výzvy, Praha 24.5.2012

Trendy úhrnné a konečné plodnosti v České republice. Pokles plodnosti je reálný!

Konečná plodnost byla počítána z dat 1945-2010, pro generace s neukončenou plodností byly hodnoty simulovány

Na vyšší plodnosti se dnes musí podílet všechny věky

I když se dnes Česká republika věkovým profilem spíše podobá Francii, současný pokles úrovně plodnosti ji přibližuje Německu.

Snižování úmrtnosti je úspěchem lidského umu!

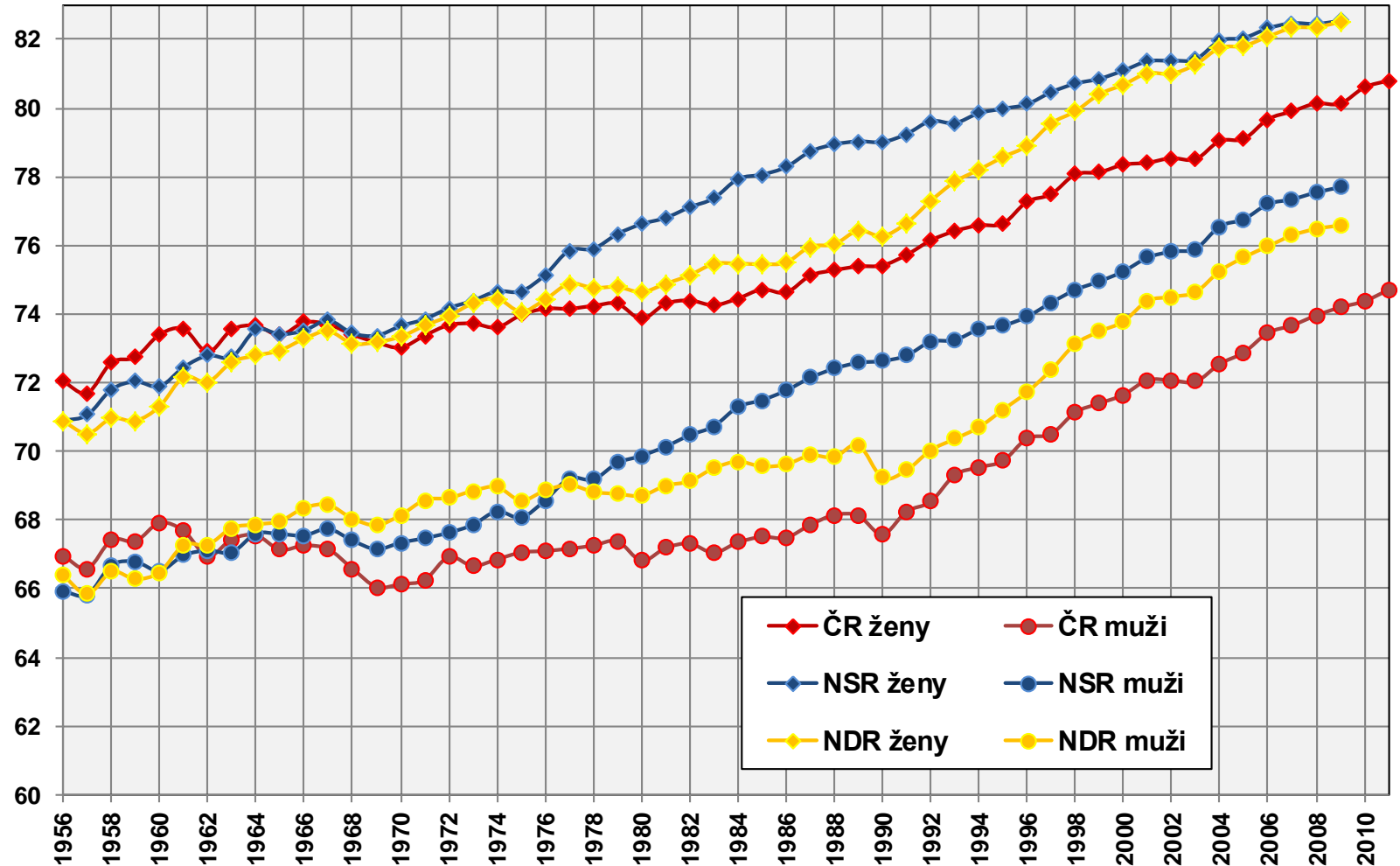
- ✓ **Naděje dožití při narození** (*průměrný počet let, který má před sebou právě narozená osoba při zachování podmínek daného roku*) činil v České republice v roce 2011 u mužů 74,7 let a u žen 80,8 let.
- ✓ **Česká republika má velký rozdíl v délce života podle vzdělání.**

2002-2008

	základní	střední bez maturity	střední s maturitou	vysokoškolské
	e_{25}			
muži	42,40	48,00	53,52	60,34
ženy	55,12	52,24	58,90	64,71
	e_{65}			
muži	11,68	14,10	18,10	22,53
ženy	18,43	16,19	21,15	26,00

Česká republika ještě nedohrnala, na rozdíl od bývalé NDR, opožďení v úmrtnosti typické pro postsocialistické země

Naděje dožití při narození

Pramen: Human Mortality Database, ČSÚ

Německo a Česká republika: Demografické perspektivy a výzvy, Praha 24.5.2012

Česká republika má velmi nízkou úroveň kojenecké úmrtnosti, ale kratší délku života seniorů

2009

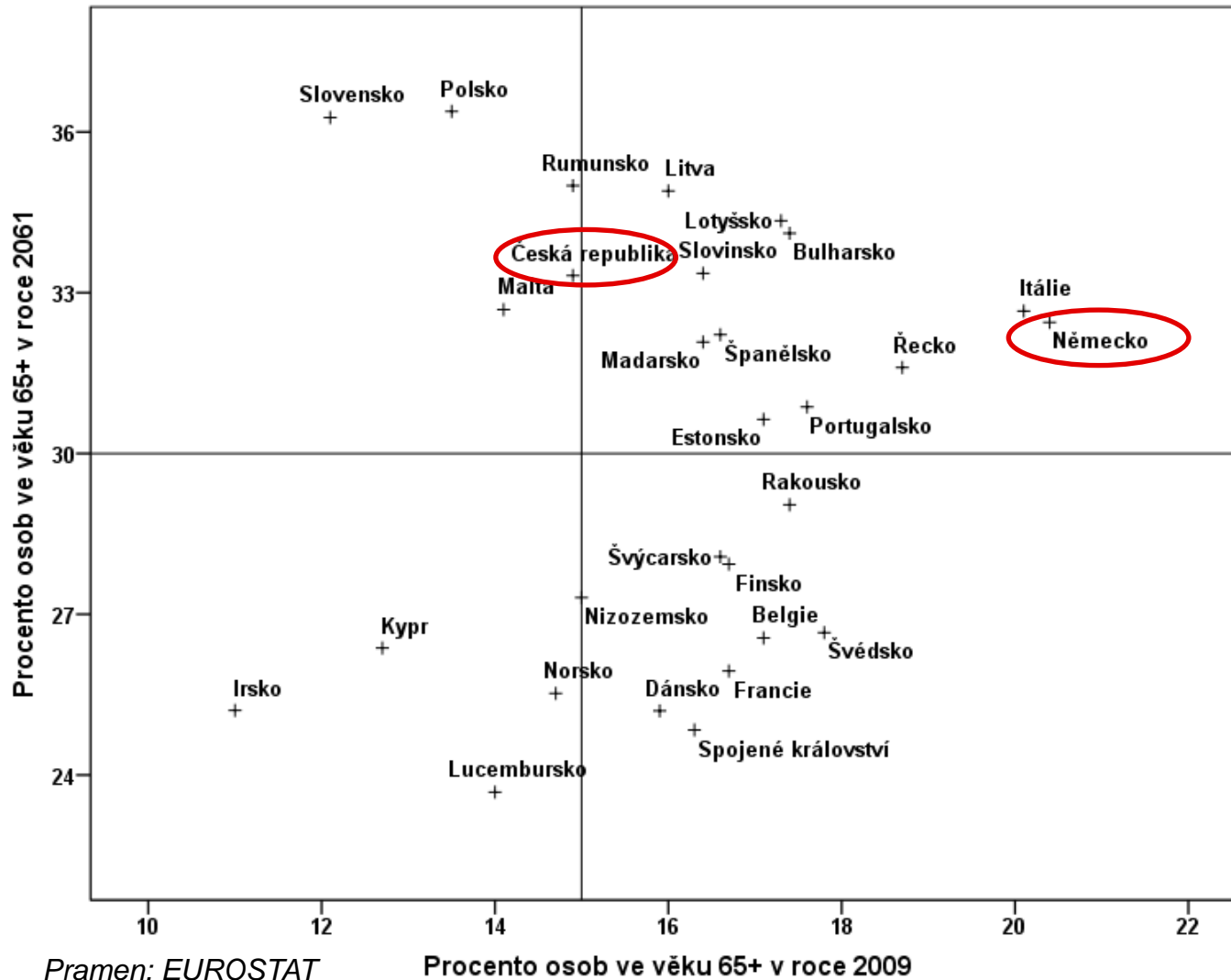
		ČR	NSR	NDR
Míra kojenecké úmrtnosti ‰		2,9	3,5	3,1
Naděje dožití ve věku 65 let	muži	15,2	16,9	17,4
	ženy	18,3	20,3	20,5

Další prodlužování naděje dožití při narození je v České republice „v rukou“ seniorů.

Demografické stárnutí je:

- ✓ **historicky bezprecedentní, jisté a pravděpodobně nevratné.**
- ✓ **Podíl osob ve věku 65+ vzroste v České republice na dvojnásobek a 80+ letých na trojnásobek.**
- ✓ **Procento seniorů ve věku 65+ činilo 15,5 % v roce 2010 a vzroste podle ČSÚ (Český statistický úřad) na 32,2 % v roce 2065.**

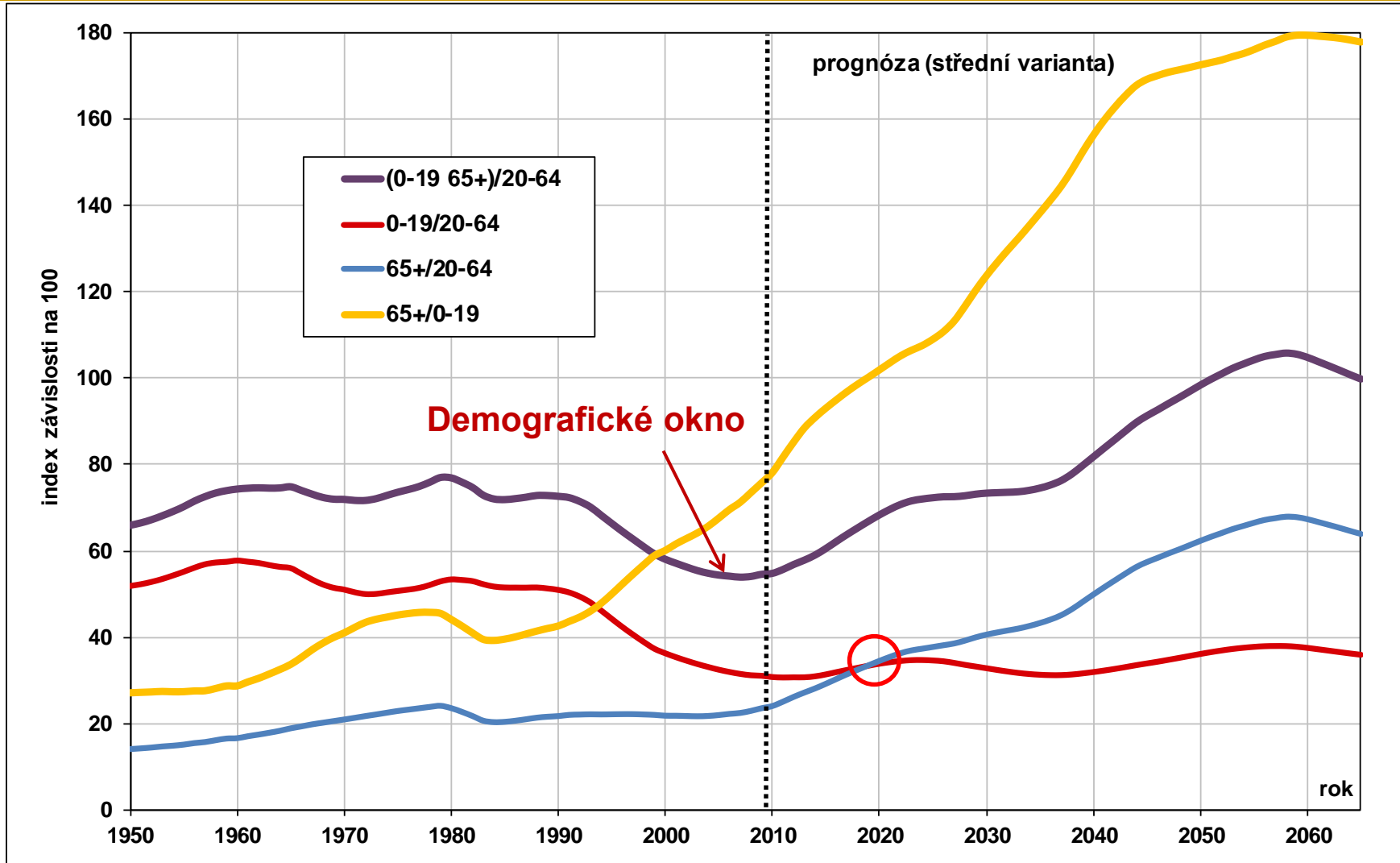
Česká republika bude patřit k zemím se „starou“ věkovou strukturou.

Česká republika, země se současnou mladou věkovou strukturou, se stane „starou“, zatímco

Německo se současnou „nejstarší“ populací se stane „pouze starým“.

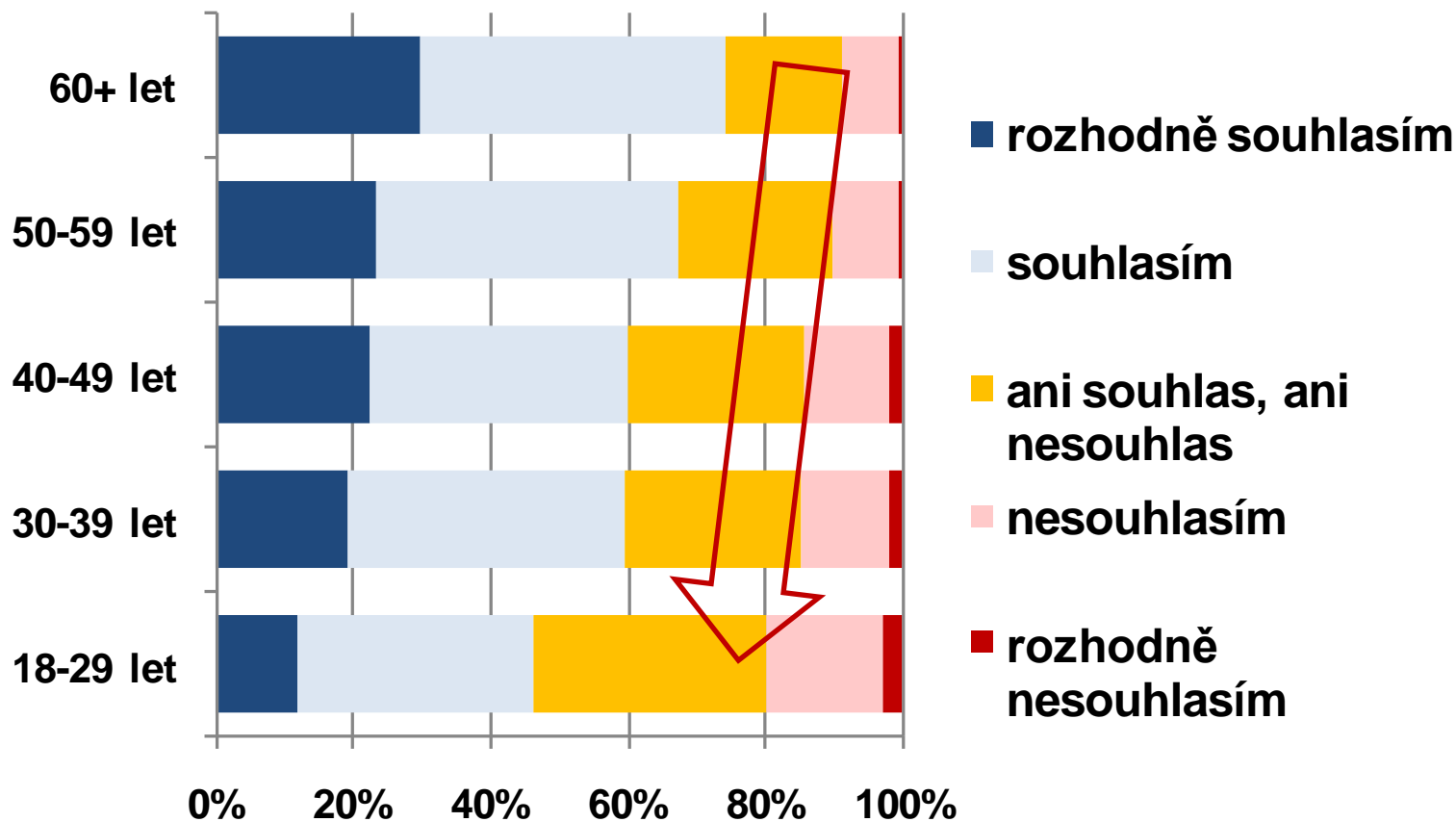
Česká republika: Vývoj indexů věkové struktury a prognóza

Postoje obyvatelstva v ČR:

- ✓ **Vytvářejí populační klima a mohou do určité míry ovlivnit demografické procesy.**
- ✓ **I když lidé převážně děti chtějí, u mladších generací je tato hodnota méně dominantní.**
- ✓ **Česká veřejnost není seniorům příliš nakloněna.**

Žena potřebuje mít děti k naplnění svého života, říkají ženy

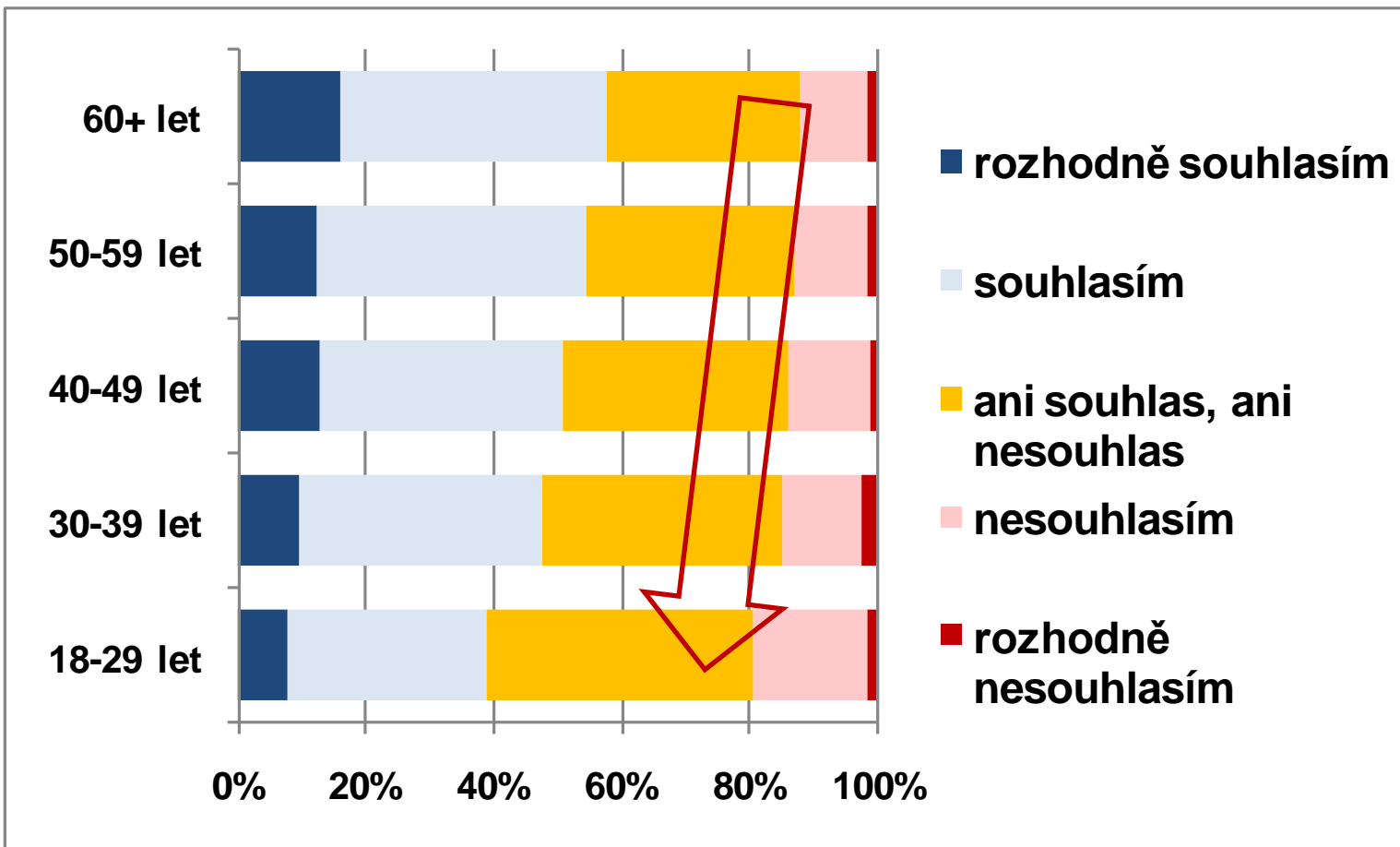

Mladší ženy již tolik netouží po dětech nebo nejsou jejich prioritou

Vážený soubor na populaci ČR; N = 5 513

Pramen dat: Generations and Gender Survey 2008

Muž potřebuje mít děti k naplnění svého života, říkají muži

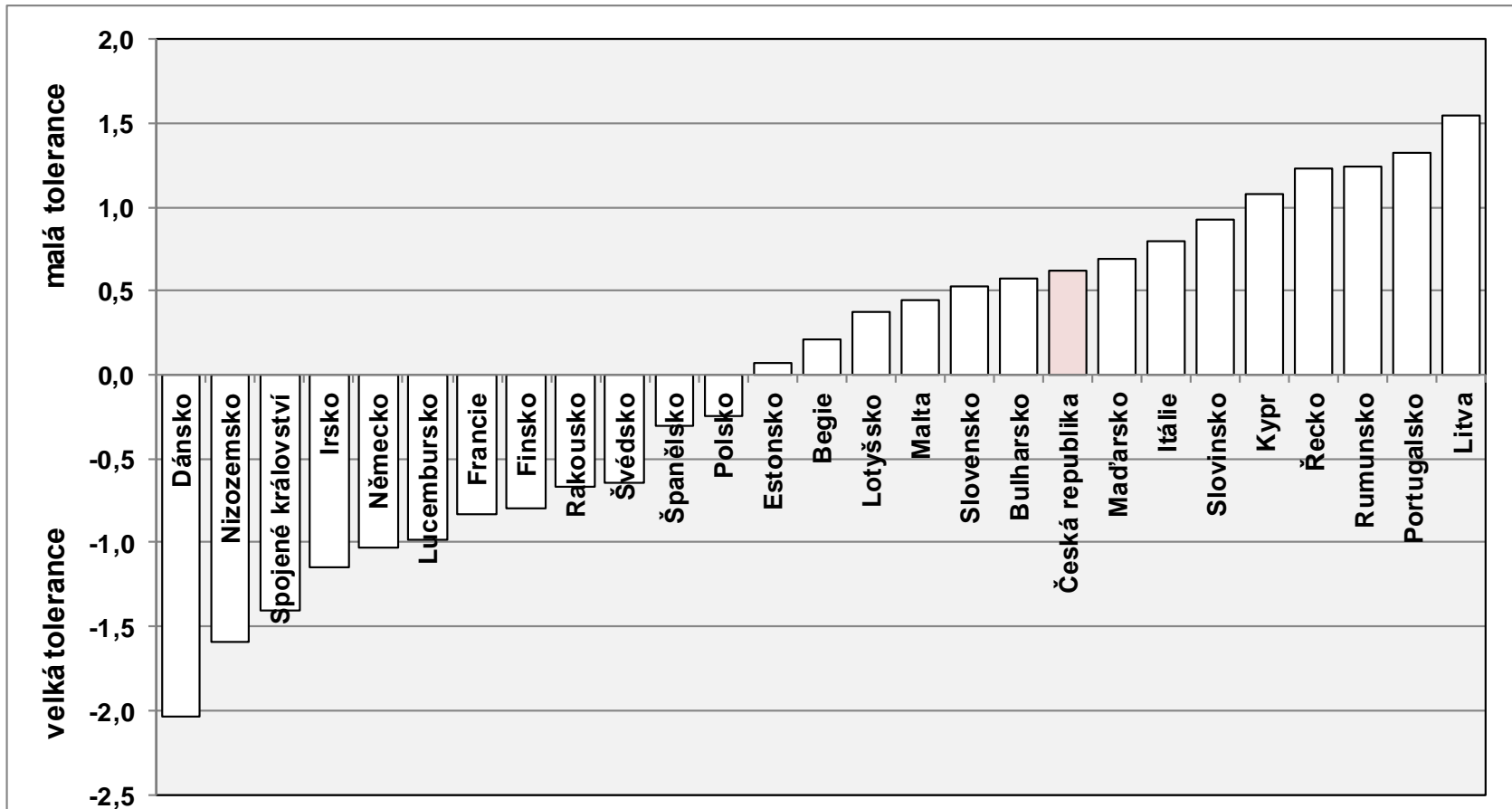
Mladší muži převážně nepotřebují děti nebo se bez nich snadněji obejdu

Vážený soubor na populaci ČR; N = 4 508

Pramen dat: Generations and Gender Survey 2008

Postkomunistické země, jsou k seniorům nejméně tolerantní

1.komponenta	
<i>Stáří lidé jsou přítěží pro společnost</i>	0,884
<i>Společnosti, které zaměstnávají mladé lidi jsou výkonnější v porovnání s těmi, které mají zaměstnance různého věku</i>	0,881
<i>Jestliže senioři pracují déle je méně pracovních příležitostí pro mladé lidi</i>	0,653
Metoda: Analýza hlavních komponent;	Podíl vysvětlené variability 66,2%

Pramen: Intergenerational solidarity. 2009. Flash Eurobarometer

Německo a Česká republika: Demografické perspektivy a výzvy, Praha 24.5.2012

Perspektivy a výzvy

Perspektiva: Česká republika bude rychle demograficky stárnout: „zdola“ v souvislosti s klesající úrovní plodnosti a „shora“ v souvislosti s prodlužující se délkou života.

Výzva: Česká republika proto musí zaměřit své strategie na obě strany věkového spektra, tj. na důstojné podmínky rodin s dětmi i seniorů, přičemž se bude jednat zejména o politiky **harmonizace profesního a rodinného života** na jedné straně a **aktivního a zdravého stárnutí** na straně druhé.

Šetření postojů ukazuje, že dialog s veřejností je velmi důležitý pro přijetí adekvátních politik.

Nové eventuální reformy, které zajistí udržitelný rozvoj celé společnosti a sociální smír, se musí týkat všech věkových skupin.